

GERMAN QABILALARINING TA’SIRI: FRANKLAR TA’SIRI NATIJASIDA
URUSH VA QISHLOQ HAYOTIGA OID SO‘ZLARNING LUG‘ATGA KIRIB
KELISHI

Eshboyeva Malika

Samarqand Davlat Chet Tillari Instituti

Fransuz filologiyasi yo‘nalishi 4-bosqich 2209-guruh talabasi

Malikaeshboyeva73@gmail.com

Ergasheva Madina

Samarqand Davlat Chet Tillari Instituti

Fransuz filologiyasi yo‘nalishi 4-bosqich 2209-guruh talabasi

madinaergasheva01052003@gmail.com

Ilmiy rahbar: Rizaxanova Muhayyo Gulamamatovna

Samarqand Davlat Chet Tillari Instituti katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada fransuz tilining shakllanish jarayonida german qabilalari, xususan franklarning ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda franklar orqali fransuz tiliga kirib kelgan german kelib chiqishli so‘zlar, ularning semantik guruhlari hamda til tizimiga moslashuv jarayoni ko‘rib chiqiladi. Ayniqsa harbiy terminologiya va qishloq xo‘jaligiga oid leksikaning shakllanishi tarixiy va sotsiolingvistik nuqtai nazardan yoritila di.*

Kalit so‘zlar: *fransuz tili, franklar, german o‘zlashmalari, leksik boyish, harbiy terminologiya, agrar leksika, fonetik adaptatsiya, sotsiolingvistika.*

Cet article analyse l’influence des tribus germaniques, en particulier des Francs, dans le processus de formation de la langue française. L’étude examine les mots d’origine germanique introduits en français par l’intermédiaire des Francs, leurs groupes sémantiques ainsi que leur processus d’adaptation au système linguistique. Une attention particulière est accordée à la formation de la terminologie militaire et du lexique agricole, étudiée dans une perspective historique et sociolinguistique.

Mots-clés : langue française, Francs, emprunts germaniques, enrichissement lexical, terminologie militaire, lexique agricole, adaptation phonétique, sociolinguistique.

Fransuz tilining shakllanish jarayoni murakkab tarixiy va ijtimoiy jarayonlar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, unda turli xalqlar va madaniyatlarning ta’siri muhim rol o‘ynagan. Oldingi bo‘limda ko‘rib chiqilganidek, Galliya hududida xalq lotin tilining rivojlanishi natijasida roman lahjalari shakllanib, ular keyinchalik *langues d’oïl* va *langues d’oc* kabi til guruhlariga ajralib bordi. Biroq fransuz tilining rivojlanishi faqat roman til

tizimining ichki evolyutsiyasi bilan cheklanib qolmagan. V–VI asrlarda Galliya hududida yuz bergan siyosiy o‘zgarishlar til tarixiga ham muhim ta’sir ko‘rsatdi. Ayniqsa german qabilalarining, xususan franklarning Galliya hududiga kirib kelishi mahalliy roman lahjalarining rivojlanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatdi. Tarixiy manbalarga ko‘ra, franklar german til oilasiga mansub qabilalar bo‘lib, ular V asr oxiriga kelib Galliya hududida siyosiy hukmronlik o‘rnatganlar. Franklar va mahalliy romanlashgan aholi o‘rtasidagi ijtimoiy aloqalar natijasida til tizimida muayyan o‘zgarishlar yuz berdi. Bu o‘zgarishlar, avvalo, leksik darajada namoyon bo‘ldi. Franklar o‘zlari bilan birga ko‘plab germancha so‘zlarni olib kelganlar va bu so‘zlarning bir qismi mahalliy tilga singib ketgan. Tilshunoslarning ta’kidlashicha, fransuz tilidagi ayrim so‘zlarning german kelib chiqishi o‘sha davr ijtimoiy hayotining tilga ko‘rsatgan ta’sirini yaqqol aks ettiradi.

German qabilalarining ta’siri ayniqsa harbiy faoliyat va qishloq xo‘jaligi bilan bog‘liq leksik birliklarda ko‘zga tashlanadi. Bu holat tarixiy jihatdan ham tushunarli, chunki franklar Galliya hududini zabt etgan jangovar qabila bo‘lgan. Ularning harbiy tuzilmasi va siyosiy hokimiyati ko‘plab harbiy terminlarning tilga kirib kelishiga sabab bo‘lgan. Shu bilan birga, franklar Galliya hududida agrar hayotda ham muhim rol o‘ynaganlari sababli qishloq xo‘jaligi bilan bog‘liq ayrim so‘zlar ham fransuz tilining lug‘at tarkibiga kirib kelgan. Franklar Galliya hududida siyosiy va harbiy hukmronlikni qo‘lga kiritganligi sababli harbiy faoliyat bilan bog‘liq terminlar mahalliy tilga kirib kelgan. Masalan, fransuz tilidagi *guerre* so‘zi germancha *werra* so‘zidan kelib chiqqan bo‘lib, dastlab tartibsizlik yoki qurolli to‘qnashuv ma’nosini bildirgan. Keyinchalik bu so‘z fransuz tilida harbiy konfliktni ifodalovchi asosiy termin sifatida mustahkamlangan. Shuningdek, *garder* va *garde* kabi so‘zlar ham german kelib chiqishiga ega bo‘lib, himoya qilish va qo‘riqlash bilan bog‘liq tushunchalarni ifodalaydi. Bu birliklar franklarning harbiy tuzilmasi va himoya tizimi bilan bog‘liq ijtimoiy faoliyatni aks ettiradi.

German o‘zlashmalarining ikkinchi muhim guruhi qishloq xo‘jaligi bilan bog‘liq leksik birliklardir. Masalan, *jardin*, *haie* yoki *étable* kabi so‘zlar agrar hayot bilan bog‘liq tushunchalarni ifodalaydi. Bu esa franklarning Galliya hududida iqtisodiy va agrar faoliyat bilan ham shug‘ullanganini ko‘rsatadi. Tilshunoslarga ta’kidlashicha, tilga kirib kelgan bunday o‘zlashmalar o‘sha davr jamiyatining iqtisodiy tuzilmasi haqida ham muhim ma’lumot beradi. Shunday qilib, german qabilalarining Galliya hududiga kirib kelishi fransuz tilining tarixiy rivojlanishida muhim rol o‘ynadi. Franklar orqali kirib kelgan leksik birliklar fransuz tilining lug‘at tarkibida muhim qatlamni tashkil etdi. Ayniqsa urush va qishloq hayoti bilan bog‘liq so‘zlar fransuz tilining tarixiy shakllanish jarayonini tushunishda muhim lingvistik material hisoblanadi. German kelib chiqishli so‘zlarning fransuz tiliga kirib kelishi faqat leksik boyish jarayoni sifatida emas, balki til tarixidagi muhim sotsiolingvistik hodisa sifatida ham qaraladi.

Chunki tilga kirib kelgan o‘zlashmalar ko‘pincha jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar va madaniy aloqalarning natijasi bo‘ladi. Franklarning Galliya hududida siyosiy hokimiyatni qo‘lga kiritishi natijasida mahalliy romanlashgan aholi va german kelib chiqishli hukmdor qatlam o‘rtasida uzoq davom etgan til aloqalari yuzaga kelgan. Natijada german til elementlari asta-sekin mahalliy til tizimiga singib ketgan.

Tilshunoslarning ta’kidlashicha, german o‘zlashmalari fransuz tilining umumiy lug‘at tarkibida juda katta ulushni tashkil etmasa-da, ularning semantik ahamiyati ancha muhimdir. Chunki bu so‘zlarning aksariyati jamiyat hayotining muhim sohalari bilan bog‘liq tushunchalarni ifodalaydi. Masalan, harbiy terminologiya bilan bog‘liq so‘zlar davlat boshqaruvi va siyosiy tuzilmaning shakllanish jarayonini aks ettiradi. Shu bilan birga, qishloq xo‘jaligi bilan bog‘liq so‘zlar o‘rta asr Galliya jamiyatining iqtisodiy hayotini ham yoritib beradi. German o‘zlashmalarining fransuz tilida saqlanib qolishida fonetik moslashuv jarayoni ham muhim rol o‘ynagan. Roman til tizimiga mansub mahalliy aholi german so‘zlarini o‘z talaffuz tizimiga moslashtirgan holda ishlata boshlagan. Natijada german tilidagi ayrim fonetik elementlar roman fonetik tizimi bilan uyg‘unlashgan holda yangi shaklga ega bo‘lgan. Masalan, germancha *werra* so‘zi fransuz tilida *guerre* shaklida rivojlangan. Bu jarayon fonetik adaptatsiya deb ataladi va tilshunoslikda o‘zlashma so‘zlarning rivojlanishida muhim omil sifatida qaraladi. Bundan tashqari, german kelib chiqishli ayrim so‘zlar fransuz tilining morfologik tizimiga ham moslashgan. Ya’ni ular fransuz tilining grammatik qoidalariga bo‘ysungan holda turli shakllarda qo‘llanila boshlagan. Masalan, *garde* so‘zidan *garder*, *garde*, *gardien* kabi yangi hosila birliklar shakllangan. Bu esa o‘zlashma so‘zlarning fransuz tilida faol ishlatiladigan leksik birliklarga aylanganini ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, Franklar ta’siri fransuz tilining tarixiy shakllanishida muhim rol o‘ynagan. German kelib chiqishli so‘zlar tilning leksik qatlamini boyitib, ayniqsa harbiy va agrar sohalarda muhim o‘rin egallagan. Shu bilan birga, bu o‘zlashmalar til tarixining ko‘p qatlamli va murakkab ekanini ko‘rsatadi. Fransuz tili roman asosga ega bo‘lsa-da, uning rivojlanishida german elementlari ham muhim ahamiyat kasb etgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brunot, Ferdinand, Histoire de la langue française, Paris, Armand Colin, 1966.
2. Lodge, Anthony, French: From Dialect to Standard, London, Routledge, 1993.
3. Posner, Rebecca, The Romance Languages, Cambridge University Press, 1996.
4. Rickard, Peter, A History of the French Language, London, Routledge, 1989.
5. Walter, Henriette, Le français dans tous les sens, Paris, Robert Laffont, 1988.